

tűnik, amely az optikai jelzőrendszerek hírtovábbításra való felhasználását mutatja be. E részt a titkosírással és számjellel való érintkezés elemzése zárja le.

Az általánosságban jól ismert téma rendkívül konkrét feldolgozása megkövetelte, hogy a szerző mondanivalóját a szokásosnál is bővebben szemléltesse. Így függelékben tizenegy pár térkép-vázlat segítségével mutatja be a szemben álló haderők állásváltozásait az 1810. szeptember 16–26. közti időben. Ugyancsak függelékben adja közre az 1810. szeptember 26–29. közt megtevesztő módon végrehajtott francia lovas felderítőmenettel kapcsolatos forrásegyüttest. Maga a főszöveg azáltal válik világosabbá az olvasó számára, hogy a

legfontosabb korabeli térképek, elfogott jelentések, menetvázlatok, helyzetábrázolások fényképmásolatait ugyanúgy közreadta, mint az akkori jelzőrendszerek telepítésének vázlateit, vagy az azok a működését világosabbá tevő korabeli ábrázolásokat. E huszonöt egész oldalas számozatlan tábla a kutatást ugyanúgy tovább segíti, mint a minden egyes fejezetet záró, rendkívüli gazdagságú jegyzetanyag. Ez ugyanis tartalmazza a legfontosabb franciaországi, portugáliai és angliai lelőhelyekre való utalást és a továbbvezető útmutatást is. A kötetet gazdag bibliográfia, pontos személy- és helységnévmutató zárja.

Zachar József

HERMANN RÓBERT

A RENDŐRMINISZTER ÉS A ZICHY-GYÉMÁNTOK

História Klub füzetek, 10.

A Fejér Megyei Levéltár Közleményei, 17.

(Székesfehérvár, é.n. [1994] 99 o.)

A cím olvastán azt hihetnénk, hogy Hermann Róbert eme ujjgyakorlatával belevetette magát a politikai non-fiction krimet kedvelő közönség meghódításáért folyó nemes küzdelembe, csak álnevet nem talált még magának. Aztán, belelapozva az ízlésesen szerkesztett kiadványba, rájövünk, hogy – persze kellő kritikai- és stílusérzékkel, fölényes ismereteket feltételezve –, 1848–49 belpolitikai izspabirkózásának e tragikomikus menetét más formában nem is igen lehetett volna tárgyalni.

Hiszen ha az említett sémában játszunk gondolatainkkal, adott egy túlélése esetén még ártható bukott alvezér az ellenséges klánból, adott a keresztapa, nem hiányzik a neki hódoló megtévedt végrehajtó-apparátusbeli fejes, vannak egymással rivalizáló, ilyen-olyan befolyás alatt lévő törvényhozók, bértollnokok, s ami kell. Gr. Zichy Ödön, az események egyetlen biológiai halottja csupán tisztálodozat a játék-mában, amelynek célja Madarász László politikai kivégzése volt.

Ami közös bennük, hogy saját vesztük okozói voltak: egyéb fogyatékságaikon túl főként naivitásukkal, óvatlanságukat nem is

említve. Csak Zichy gondolhatta, hogy vállalkozását bírái – élükön Görgeivel – afféle jószolgálati útnak fogják fel, s csupán Madarász hihette, hogy a káposzta őrzéséhez elegendő farkasbőrbe bújni.

A történet quasi justizmorddal indul – hiszen mely statáriális eljárás nem melegágya ennek –, s a rendőrminiszter élveboncolása során politikai botrányba torkollik. Az olvasó közben szomorú mosollyal tűnődik el: az akkori dágvány a maihoz képest gyógyító izspappokolás.

A szerző szoros kronológiában, imponáló elsődleges és másodlagos forrásbázisra támaszkodva követi a Zichy-hagyaték – köztük az ominózus gyémántok – sorsát. Eközben nem csak az 1848–49 fordulóján Windisch-Grätz előretörése folytán borotvaélen táncoló, majd 1849 tavaszára másodszer is konszolidálódó, végül letűnő vezető magyar politikai garnitúra kevésbé ismert működési-döntéshozó mechanizmusa válik érthetőbbé, hanem az azt képviselő személyek is emberközelbe kerülnek.

Külön erénye a tanulmánynak, hogy Hermann nem csupán elénk „teszi” az ügyet,

hanem összegzésében igyekszik megfejtani annak motivációit is. Szintézisében utal arra, hogy ezt korábban változó színvonalon többen megkísérelték, de a különféle politikai koncepcióknak megfelelő történetírói „szekértáborokban”.

A recenzens véleménye szerint pedig a Hermann-féle – egyáltalán nem lekicsinylő értelemben vett – „szabadgyalogok” sokat tehetnek az efféle táborok megbontásáért.

Lenkefi Ferenc

KISS VENDEL (Szerk.)

KOMÁROM ÉS Klapka György 1848/49-BEN

Az I. Komáromi Napok alkalmából rendezett tudományos konferencia előadásai, 1992. április 26.

(Komárom, é.n. [1994] 132 o.)

Az immár több, mint két éve lezajlott konferencia jeles előadók jóvoltából Komárom és Klapka szerepét taglalta a szabadságharcban. Az előadássorozat, a kapcsolódó hadi- és politikai eseményekre is kitérve, fontos szerepet játszott abban, hogy a témakör a neki járó helyet kapja meg történeti tudatunkban. Megerősített abban a némileg „legendszagát” felismerésben, hogy Klapka Komárom nélkül könnyen csak a szabadságharc epizódszereplőjeként, horribile dictu: tucat-hőseként élne emlékezetünkben, s nem került volna még éltében az istenek lábainál ülő titánok közé.

Persze nem lett volna igazi konferencia az említett esemény – s ezzel egyáltalán nem akarom érdemeit a neki járónál jobban kisebbiteni –, ha nem akadt volna zászlóvivője Klapka naftalinszagú túlméltatásának. Hiszen az erőtlől duzzadó, sasszárnyakat növesztett medve, vagy másként nézve, a medvetalpú „Doppeladler”, miért dűlta volna szét – bár jónéhány szúrás árán – a méhcast, ha a benn lakozó rajt cukros vízzel (ld. oltalomlevél) is csendes zümmögésre bírhatta? Így a mindig kompromisszumkész, s alapjában konfliktuskerülő, inkább elméleti taktikus Klapka élete legnagyobb alkujával válthatott belépőt a hősi Pantheonba, s arról is gondoskodott, hogy ott, eseti-irányított amnéziát mutató emlékirataival, lecövekelje magát. Az olvasó azonban nem a recenzens értnek gondolataira kíváncsi, hanem a konferencia előadás-füzérérről szeretne csipkedni.

Kecskés László Komárom erőrendszerének jelentősége a szabadságharcban c. előadásában szintézisszerűen tér ki a vár szerepére a hadieseményekben. A fontos történelmi csomópontokra utalva inkább méltatásra, mint a tények boncolására vállalkozott, de szándéka is az alaphangulat megadása lehetett.

Gráfel Lajos A komáromi erőrendszer a hadtörténeti várépítéssel tükrében címmel, igen szak- és tényszerű fejtegetéseiben, Komárom szerves építészeti fejlődésével ismertette meg közönségét. Ezekből világossá vált, hogy az erőrendszernek a mindenkori hatalom által központilag támogatott kiépítése törvényszerűen osztott rá kulcsszerepet a török háborúktól egészen a XIX. század utolsó harmadáig. Gráfel mellékelte alaprajzai jól szemléltetik a vár fejlődéstörténetét, s hasznosan egészítik ki megállapításait.

Csikány Tamás Adalékok a vártüzérség történetéhez címmel a fegyvernem szervezetét, szerepét taglalta Komárom aktív védelmi rendszerét ismerteti. Nem mulasztja el a komáromi tüzérség személyi állományának, kiképzésének, működésének fontos ismérveit sem feltárni, s számszerű kimutatásokkal – amelyek a rendelkezésre állt lövegarznál és kezelői meglehetősen erejét tanúsítják – teljesebbé tenni kiváló ismertetőjét.

Hermann Róbert, jó szokása szerint a leg-többet markolva, Klapka György tevékenysége 1848 márciusától 1849 január elsejéig, c. előadásával nyitja meg a sort, amelyben négy